

EVANGELISCH LUTHERSE GEMEENTE VLISSINGEN; ONTSTAAN EN EERSTE ONTWIKKELING

In de maand maart van 1735 zijn de eerste stappen gezet om in Vlissingen te komen tot de stichting van een Lutherse Gemeente. In dit artikel bepalen we ons tot de eerste vijftig jaar van het bestaan. Een periode van opbouw met al zijn ups en downs.

Op 12 maart 1735 richtten enige lidmaten van de Lutherse gemeente Middelburg (gedeeltelijk burgers van Middelburg en gedeeltelijk van Vlissingen), zich in een rekest tot het stadsbestuur van Vlissingen waarin zij verzochten om een plaats en vrijheid tot het uitoefenen van hun godsdienst vanwege onenigheid die er heerste tussen de kerkeraad van de gemeente in Middelburg en de predikant ds. Hartogh. De stichting van een kerkgenootschap mocht in die tijd immers niet zo maar. Er heerste in de Republiek dan wel gewetensvrijheid, doch een ander geloof belijden dan de ware religie, de Nederduitsch Gereformeerde, (thans Hervormde) dat was een andere zaak. Echter het stadsbestuur van Vlissingen was de verzoekers gunstig gezind.

Op 13 april 1735 stond het stadsbestuur aan T. de Hartogh, M. Chr. Sultzman, L. de Wilde, J. Andriessen en H. Deegenaeer toe om te kopen: "een huis ende erve, genoemd het Schuttershof St. Joris in de Walstraete om te maken tot kerke" onder de volgende voorwaarden:

de kerk moest onder protectie (bescherming, dus toezicht) van het stadsbestuur worden opgericht, de tuin mocht nooit tot begraafplaats worden ingericht. Er moest een kerkeraad worden ingesteld. Als de predikant wegging, moest er een ander komen, zij het slechts met toestemming van de vroedschap. De kerkeraad werd verplicht kennis van de oprichting te geven aan Amsterdam, met het verzoek tot erkenning in de fraterniteit. (Dit was van belang bij het eventueel niet meer kunnen voldoen aan de financiële verplichtingen, dan zou er hulp vanuit andere Lutherse gemeenten kunnen komen).

De koopsom voor het pand bedroeg f 2400,-- waarvan de helft contant moest worden betaald, terwijl voor de andere helft de stad een lening zou verstrekken welke met f 300,-- per jaar moest worden afgelost.

Eén van de oprichters, J. Andriessen zorgde voor het contante geld, f 1200,-- , à 3% rente per jaar.

Men had nu wel toestemming en een gebouwtje, maar dit was niet zo geschikt om tot kerk te dienen. Daarvoor was er een verbouwing nodig. De kosten daarvoor zouden nog eens f 1100,-- bedragen.

Dit alles was echter geen reden voor de initiatiefnemers om bij de pakken neer te gaan zitten.

Tijdelijk onderkomen

Om te beginnen moest er een tijdelijke vervangende ruimte voor de kerkdiensten worden gezocht totdat de verbouwing klaar was. Geprobeerd werd op 16-4-1735 om de Engelse kerk daartoe voor een halve dag in de week te gebruiken. Tegen betaling ten gunste van de armen van de Engelse kerk. Doch hier kreeg men nul op het rekest want, zo luidde het argument: "Dit is op onbeleefde wijze geweigert",

De Doopsgezinden brachten uitkomst, want op 20-4-1735 stonden zij het (mede)gebruik van hun kerk aan de Peperdijk (zie foto) toe tegen betaling van een dukaton (3,15) per keer t.b.v. de Doopsgezinde armen. Dit alles voorlopig voor zes weken met de mogelijkheid van een eventuele verlenging.

Op zondag 24 april 1735 werd de eerste predicatie gedaan ter inwijding van de gemeente. Op 8

mei daaraanvolgend vond de bevestiging van de kerkeraad plaats. Het eigen kerkgebouw werd op zondag 24 mei 1735 in gebruik genomen. De eerste predikant was ds. Th. de Hartogh

Eerste lidmaten

Wie waren nu die enthousiaste, gedreven mensen, waar kwamen ze vandaan? Op het eerste gezicht is men geneigd te zeggen: uit het voorafgaande blijkt toch uit Middelburg en uit Vlissingen. Echter ... ze woonden er op dat moment wel, maar van de ruim 140 lidmaten die de gemeente eind 1735 telde, was slechts een enkeling geboortig van Walcheren.

Het overgrote deel kwam uit de "echte Lutherse streken" als: Oldenburg, Pommeren, Brandenburg, Leipzig, Hamburg, Potsdam, Wurtemberg, Pruisen, Lübeck, Hannover, Salzburg enz.

Ups en downs

Van meet af aan groeide de gemeente voorspoedig. Reeds het eerste jaar werd getracht om met een portaalje in de Walstraat de kerk uit te breiden. Een verzoek hiertoe, gedaan door de kerkeraad bij de magistraat werd door deze afgewezen omdat: "de burenen sterk daar tegen waren".

Een van de burenen deed haar naam geen eer aan (ze heette juffrouw Zorgeloos) en bezorgde de kerkeraad nog vaker last met haar klachten over het kerkgebouw. Waarin de kerkeraad ook nul op het rekest kreeg, was bij het verzoek om eigen lidmaten zelf in ondertrouw te mogen nemen en zelf te trouwen. Een dergelijke toestemming hadden de Doopsgezinden ook, evenals de Lutherse in Zierikzee en Cadzand, aldus hun motivering.

Er kwam echter geen toestemming van het stadsbestuur en dus moest men, evenals ieder ander, om te trouwen terecht in de Nederduitsch Gereformeerde kerk. (Een burgerlijk huwelijk kende men immers in die tijd nog niet. Dat is pas in de Franse tijd, 1795-1814, ingevoerd.

Nieuwbouwplannen

Niet alleen omdat de kerk te klein werd, maar ook vanwege bouwveiligheid, werden er vanaf 1888 verwoede pogingen gedaan om geld bijeen te krijgen tot vernieuwing van het kerkgebouw.

Zelfs van de Prins Erfstadhouder (Willem V) kreeg men een zgn. liefdegave van 200 gouden dukaten (1050,--). Diverse plannen worden er gemaakt, doch de financiering was een heet hangijzer. Te meer daar het stadsbestuur ook toestemming moest geven en aarzelde indien de financiën niet rond waren. Uiteindelijk kwam men aan een bedrag van f 4800,--. Op de begroting voor de verbouwing stond echter aan kosten f 5520,--!

Toen zorgde het stadsbestuur voor een oplossing: de stad wilde 600 gulden geven onder voorwaarde dat de subsidie van f 200,-- per jaar, die men van de stad (sinds 1735) t.b.v. de predikant kreeg, gehalveerd kon worden en de kerkeraad d.m.v. verhoging der zitplaatsgelden kon zorgen voor een gezonder financieel beheer. Het akkoord wrd aangegaan.

Op 7 september 1778 werd de eerste steen gelegd en op 14 maar 1779 werd de hernieuwde kerk ingewijd. De gemeente telde inmiddels ruim 300 personen, waarvan 200 lidmaten en was toen de groeistuipen te boven.